

БІЛЕЦЬКИЙ В. О.,

кандидат наук з державного управління,
професор кафедри спеціальних дисциплін
(Національна академія Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького)

УДК 351.746.1

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЮ ПРИКОРДОННОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ ФУНКЦІЇ ЩОДО ВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У науковій статті висвітлюється здійснення Державною прикордонною службою України однієї із її основних функцій – ведення оперативно-розшукової діяльності. На підставі комплексного аналізу нормативно-правових актів, з урахуванням особливості здійснення такої діяльності компетентними суб'єктами Державної прикордонної служби України з'ясовані її правові основи.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність, охорона державного кордону, Державна прикордонна служба України, функція.*

В научной статье исследована реализация Государственной пограничной службой Украины одной из ее основных функций – ведение оперативно-розыскной деятельности. На основании комплексного анализа нормативно-правовых актов, с учетом особенности осуществления такой деятельности компетентными субъектами Государственной пограничной службы Украины установлены ее правовые основы.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная деятельность, охрана государственной границы, Государственная пограничная служба Украины, функция.*

In the scientific article the implementation of the State Border Service of Ukraine one of its main functions – conducting operational activities. Based on comprehensive analysis of regulations, taking into account the specifics of such activities by competent agents of the State Border Service of Ukraine clarified its legal basis.

Key words: *operational-search activities, protection of the state border, the State Border Service of Ukraine, function.*

Вступ. Серед основних напрямів діяльності Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) в реалізації покладені на неї державою завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні є ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із Законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно-розшукову діяльність» [1, ч. 5, ст. 2]. Кожна із функцій, що виконується прикордонним відомством, є важливою складовою в забезпеченні безпеки державних кордонів України, особливе місце серед них посідає оперативно-розшукова складова, завдяки якій здійснюються пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння у сфері державного кордону. Р.А. Гуменюк наголошує на тому, що нарощування оперативної складової є одним із пріоритетних заходів у системі охорони державного кордону [2].

Через складне та динамічне безпекове середовище довкола України, а також з урахуванням обсягу зобов'язань, узятих Україною, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. схвалена Концепція інтегрованого управління кордонами (далі – Концепція) [3], яка прийнята з метою підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону, запровадження європейських стандартів інтегрованого управління кордонами. Однією із цілей Концепції є забезпечення охорони державного кордону шляхом провадження оперативно-розшукової діяльності, яка є однією із основних форм оперативно-службової діяльності [4, с. 151] органів охорони державного кордону.

Оперативно-розшукова діяльність, особливо організація її здійснення різними оперативними підрозділами, досліджувалась в працях Я.С. Галанюка, В.Л. Грохольського, Р.А. Гуменюк, О.М. Ємця, Р.М. Ляшука, Б.М. Олексієнка, В.В. Половнікова та багатьох інших вчених. Але варто зазначити, що комплексно правові засади реалізації оперативно-розшукової діяльності як однієї із функцій Державної прикордонної служби України майже не вивчалися.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення стану правового забезпечення однієї із функцій ДПСУ – реалізації оперативно-розшукової діяльності.

Результати дослідження. Здійснення оперативно-розшукової діяльності покладається на різні оперативні підрозділи, виключний перелік яких дає Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Серед них вказується Державна прикордонна служба України та уточнюється, якими підрозділами здійснюється: розвідувальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), оперативно-розшуковими підрозділами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону та його територіальних органів, підрозділами з охорони державного кордону органів охорони державного кордону та Морської охорони, забезпечення внутрішньої безпеки, забезпечення власної безпеки, оперативного документування відповідно [5, ч. 6 ст. 5]. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» визначає ведення оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України як одну із основних функцій Державної прикордонної служби України. Тому, безперечно, Державна прикордонна служба України, а саме її компетентні посадові особи та підрозділи, відносяться до суб'єктів здійснення оперативно-розшукової діяльності.

З'ясуємо правові підстави, на яких ґрунтується реалізація досліджуваної функції Державної прикордонної служби України. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» зазначає, що оперативно-розшукова діяльність здійснюється згідно із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», а цей Закон визначає, що правову основу оперативно-розшукової діяльності становлять Конституція України, Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Податковий та Митний кодекси України, закони України про прокуратуру, Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро, Службу безпеки, Державну прикордонну службу України, Державну кримінально-виконавчу службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, статус суддів, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, державний захист працівників суду і правоохоронних органів, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна, відповідно, не всі згадані закони стосуються ДПСУ.

На основі аналізу Закону України «Про Державну прикордонну службу України» визначимо такі компетенції у здійсненні оперативно-розшукової діяльності:

- обов'язок ДПСУ здійснювати оперативно-розшукову діяльність [1, п. 10 ст. 19];
- право створювати і використовувати в інтересах оперативно-розшукової діяльності інформаційні системи, у тому числі банки даних щодо осіб, які перетнули державний кордон України, осіб, які вчинили правопорушення, протидію яким віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України, осіб, яким, згідно із законодавством, не дозволяється в'їзд в Україну або тимчасово обмежується право виїзду з України, недійсних, викрадених і втрачених документів на право виїзду за кордон та в інших випадках, передбачених законами України [1, п. 10 ч. 1 ст. 20];

– право здійснювати оперативно-розшукові заходи згідно із законами України [1, п. 31 ч. 1 ст. 20];

– у взаємодії з органами доходів і зборів та іншими державними органами здійснювати заходи щодо недопущення незаконного переміщення через державний кордон України вантажів, стосовно яких законодавством встановлено заборони і обмеження, вилучати такі вантажі в разі здійснення спроби переміщення їх через державний кордон України або самостійно в ході проведення оперативно-розшукових заходів передавати їх за призначенням у встановленому порядку [1, п. 33 ч. 1 ст. 20];

– одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами керівників підрозділів з оперативно-розшукової роботи чи розвідувального органу відомості з автоматизованих інформаційних і довідкових систем та банків даних, створюваних Верховним Судом України, Генеральною прокуратурою України, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування України [1, п. 40 ч. 1 ст. 20].

Якщо Закон України «Про Державну прикордонну службу України» визначає загальні повноваження відомства у реалізації досліджуваної функції та мету їх діяльності – «в інтересах забезпечення захисту державного кордону України», то спеціальний Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає сутнісні особливості здійснення оперативно-розшукової діяльності:

- підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності;
- обов'язки та права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;
- строки ведення оперативно-розшукових справ, порядок їх закриття;
- використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності та інші питання [4].

О.М. Ємець зазначає, що особливості оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України регламентовано як безпосередньо Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», так і відповідними законами про цей орган державної влади [6, с. 232]. Вважаємо доцільним згадати і про відомчі нормативно-правові акти, які теж створюють правове поле для реалізації досліджуваної функції ДПСУ.

В Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5, ч. 6 ст. 5] згадується про спеціальні підрозділи, що здійснюють цей вид діяльності в межах ДПСУ, у зв'язку із цим при Адміністрації Державної прикордонної служби України функціонує самостійний структурний оперативний підрозділ – Департамент оперативної діяльності, який у своїй діяльності керується, крім згаданих вище законів, Положенням про Департамент оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України, затвердженим Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 16 квітня 2011 р. № 245 [7]. Згадане Положення закріплює основні компетенції Департаменту, його посадових осіб та окремих Управлінь, в тому числі і Управління організації оперативно-розшуковою діяльністю:

1) розробляє нормативно-правові акти, проводить експертизи проектів законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародних договорів, наказів Адміністрації Держприкордонслужби;

2) організовує, координує, контролює та інспектує оперативно-розшукову діяльність оперативно-розшукових підрозділів Держприкордонслужби;

3) у межах компетенції організовує, координує та контролює порядок взаємодії з підрозділами Генеральної прокуратури України, Служби безпеки, Міністерства внутрішніх справ та інших правоохоронних органів України, а також оперативними органами прикордонних відомств суміжних держав;

4) планує заходи та безпосередньо бере участь у роботі з вивчення, підбору та призначення кандидатів на посади в оперативно-розшукові підрозділи, а також у здійсненні організаційно-штатного забезпечення діяльності оперативно-розшукових підрозділів;

5) організовує підготовку щодо підвищення фахового рівня персоналу та керівників оперативно-розшукових підрозділів, а також проведення заходів щодо протидії та запобі-

гання корупційним правопорушенням і злочинам у сфері службової діяльності особового складу оперативно-розшукових підрозділів Держприкордонслужби;

б) здійснює аналіз і бере участь у заходах перевірки стану організації роботи з особами, з якими встановлено конфіденційне співробітництво, та за оперативно-розшуковими справами [7, п. 15].

Отже, управління оперативно-розшуковою діяльністю в ДПСУ забезпечує окремий Департамент у складі Адміністрації Державної прикордонної служби України, а організація оперативно-розшуковою діяльністю здійснюється в межах самостійного Управління.

У своїй праці Р.М. Ляшук [8, с. 193–194] вказує на відомчий наказ – Інструкцію з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України, в якій оперативно-розшукова діяльність розглядається як один із видів діяльності відділу прикордонної служби, який становить систему гласних і негласних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів в інтересах забезпечення захисту державного кордону [9, с. 146]. Оперативно-розшукова діяльність передбачає здійснення заходів, пов'язаних із пошуком і фіксацією даних та інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави, що можуть становити державну таємницю. Звід відомостей, що становлять державну таємницю, закріплюють, яка інформація знаходиться під державною охороною від її розповсюдження широкому загалу, зокрема до їх числа відноситься інформація щодо організації та здійснення оперативно-розшукової діяльності в інтересах охорони державного кордону [10, п. 4.1.1, п. 4.1.11, п. 4.1.12, п. 4.1.16, п. 4.2.1, п. 4.2.5, п. 4.2.6]. Отже, можна зробити узагальнення, що існують інші нормативно-правові акти з грифом «таємно» або «ДСК».

Висновки. Державна прикордонна служба України реалізує завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні за декількома основними напрямками діяльності, серед яких особливе місце посідає ведення оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України. Реалізація цієї функції ґрунтується на Конституції України, Законах України «Про Державну прикордонну службу України», «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальному і Кримінальному процесуальному кодексах України тощо. Крім цього, існують відомчі нормативно-правові акти з організації та здійснення оперативно-розшукової діяльності в ДПСУ, частина яких з урахуванням особливості та важливості цього напрямку діяльності для забезпечення державної безпеки та охорони правопорядку має обмежений доступ.

Список використаних джерел:

1. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 27. – Ст. 208.
2. Гуменюк Р.А. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності державної прикордонної служби України: організаційно-правові аспекти / Р.А. Гуменюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/556-protses/15085-2011-01-21-05-45-51.html>.
3. Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р // Урядовий кур'єр. – 2015 – № 210.
4. Король М.О. Поняття та характеристика форм оперативно-службової діяльності державної прикордонної служби України / М.О. Король // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. Спеціальний випуск. – 2012. – № 5. – С. 148–156.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
6. Ємець О.М. Правові аспекти оперативно-розшукової діяльності кримінальної поліції / О.М. Ємець // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 4 (97). – С. 226–235.

7. Положення про Департамент оперативної діяльності Адміністрації Державної прикордонної служби України : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 16 квітня 2011 р. № 245 / Окреме видання.

8. Ляшук Р.М. Діяльність відділів прикордонної служби Державної прикордонної служби України (адміністративно-правовий аспект) : [монографія] / Р.М. Ляшук – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. – 386 с.

9. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності відділу прикордонної служби Державної прикордонної служби України. Частина I (відділ прикордонної служби) : Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29 вересня 2009 р. № 1040. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. – 176 с.

10. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю : Наказ Служби безпеки України від 12 серпня 2005 р. № 440 // Офіційний вісник України – 2005. – № 34. – Ст. 2089.

ВЛАСЕНКО Д. В.,

аспірант

(Міжнародний університет бізнесу та права)

УДК 342.95

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглядаються теоретичні підходи та сучасний стан адміністративно-правового регулювання у сфері діяльності Національної поліції України. Підкреслюється, що на сучасному етапі в Україні формується система адміністративно-правових актів, які врегульовують діяльність Національної поліції України. У значній мірі прийняття цих актів обумовлюється євроінтеграційними прагненнями нашої держави, а тому на їх зміст впливають міжнародні, зокрема європейські, стандарти.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, сфера адміністративно-правового регулювання, цілі адміністративно-правового регулювання, законодавство, Національна поліція України.

В статье рассматриваются теоретические подходы и современное состояние административно-правового регулирования в сфере деятельности Национальной полиции Украины. Подчеркивается, что на современном этапе в Украине формируется система административно-правовых актов, регулирующих деятельность Национальной полиции Украины. В значительной степени принятие этих актов обуславливается евроинтеграционными стремлениями нашего государства, а потому на их содержание влияют международные, в частности европейские, стандарты.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, сфера административно-правового регулирования, цели административно-правового регулирования, законодательство, Национальная полиция Украины.

